

Kultura starověkého Blízkého východu 2

(KBS/KSBV2)

Kateřina Šašková, LS 2015

KRÁL A KRÁLOVSKÝ ÚŘAD

KRÁLOVSTVÍ

- * lidé stvořeni, aby obstarávali **potravu pro bohy** a uctívali je
- * nad lidmi byli ustanoveni **králové**, aby zajišťovali klid

„Lid bez krále (je jako) ovce bez pastýře.

Lid bez dozorce (je jako) voda bez hrázného.

Pracovníci bez dozorce (jsou jako) pole bez rolníka

Dům bez pána (je jako) žena bez manžela.

Měj (v úctě) pána, měj (v úctě) krále,

boj se místodržícího!

Když jsi měl prospěch z uctívání boha,

boha budeš chválit (a) králi budeš blahořečit...”

KRÁL

* *legendární králové*

- ⇒ v úzkém *kontaktu s bohy*
- ⇒ mohli mít i *božské předky*
- ⇒ někteří dokonce za bohy označováni - **Lugalbanda**, **Gilgameš** ⇒ **Sumerský královský seznam**, epické texty

* *královský úřad božského původu*

- ⇒ království a královské insignie sestoupily z nebes
- ⇒ moc králů garantována a zaštiťována bohy
- ⇒ život ve společnosti řízené králem - jediná forma civilizovaného života

* *panovník* - zástupce boha (*pastýř* (SIPA, re'û))

- ⇒ hranice mezi světskou a duchovní mocí nezřetelná
- ⇒ *královské insignie* - žezlo, pokrývka hlavy, trůn, božské zbraně

* pojetí královské moci a chápání úlohy panovníka se *lišily* v průběhu historického vývoje i podle státního útvaru

KRÁL

zbožštění

* mezopotamští panovníci ve většině případů *nebyli* považováni za bohy samotné

* několik *výjimek*

⇒ pouze v **J Mezopotámii**

⇒ jen v **2. pol. 3. tis. př. n. l.** a v **1. pol. 2. tis. př. n. l.**

KRÁL

zbožštění

*** Narām-Sîn**

(2254-2218 př. n. l.)

⇒ akkadská dynastie

⇒ **ochranné božstvo**

⇒ nápis na **podstavci**
měděné sochy

Narām-Sîn
(IM 77823)

KRÁL

zbožštění

* **Narām-Sîn** (2254-2218 př.
n. l.)

⇒ akkadská dynastie

⇒ *ochranné božstvo*
Akkadu

⇒ nápis na *podstavci*
měděné sochy

⇒ *Narām-Sînova stéla* -
panovník zobrazen s helmicí
s rohy

Narām-Sînova stéla
(AO 2678)

nádoba s Narām-Sînovým nápisem

(jméno panovníka psáno s determinativem pro boha 𒀭)

(BM 118553)

KRÁL

zbožštění

* **Gudea** (2141-2122 př. n. l.)

⇒ označuje se za dítě zrozené
bohyní **Gatmuduou**

⇒ *během života* považován pouze
za *prostředníka* mezi lidem a
městským božstvem

⇒ *po smrti* již uctíván jako
skutečné božstvo

⇒ přinášeny *oběti*, konány *úlitby*,
pečetítka dedikována Gudeovi
s *determinativem pro božstvo*

Gudea

KRÁL

zbožštění

III. dynastie z Uru (2112-2004 př. n. l.)

⇒ někteří panovníci považováni za bohy již **za svého života**

* **Ur-Nammu** (2112-2095 př. n. l.)

⇒ v jednom jeho nápise u jeho jména božský determinativ

* **Šulgi** (2094-2047 př. n. l.)

⇒ božstvo zajišťující štěstí a blahobyt pro celou zemi

⇒ **svatyně** - kult božského krále, předkládány oběti

⇒ jméno jako **teoforní element** součástí osobních jmen

* **Amar-Sîn** (2046-2038 př. n. l.)

* **Šu-Sîn** (2037-2029 př. n. l.)

⇒ záznamy o **samostatných kultovních slavnostech**

Šulgiho, Amar-Sîna a Šu-Sîna

⇒ zbožštění panovníků **mizí** v 1. pol. 2. tis. př. n. l.

KRÁL

tituly a královské nápisy

- * tituly králů a množství a lokalizace nápisů odrážejí **vývoj** státních útvarů a význam jejich panovníků
- * souvislost mezi tituly a postavením státu

typy královských nápisů:

- 1) standardní nápisy
- 2) dedikační nápisy
- 3) nápisy na závažích
- 4) nápisy na pečetích
- 5) stavební nápisy
- 6) nápisy popisující válečné akce

KRÁL

tituly a královské nápisy

ranědynastické období

* *různé tituly* - původ asi ovlivněn lokální tradicí

- ⇒ **ENSI₂** (𒂗𒍪𒂗) - kníže, např. panovníci I. dynastie z Lagaše (Eannatum a Entemena)
- ⇒ **LUGAL** (𒊕𒍪) - král - vůdčí postavení ve výkonném aparátu společnosti
- ⇒ **EN** (𒂗) - pán - ručil za správnost všech světských a náboženských činností komunity, zajišťujících úrodnost země a plodnost hospodářských zvířat
- ⇒ „**král Kiše**“ - (𒊕𒍪𒀭𒂗)
- **Mebaragesi, Akka, Mesalim**
- zřejmě výše postavený panovník
- nápis krále **Entemeny**
- později si jej přivlastňovali i panovníci jiných měst

Entemena
(2404-2375 př. n. l.)

KRÁL

tituly a královské nápisy

*staroakkadské období (2334 2154
př. n. l.)*

* titul **šarru** (sum. **LUGAL**) - král
⇒ používání spojeno s velkým
posílením a centralizací královské
moci

* **Sargon Akkadský** (2334-2279 př.
n. l.)

⇒ množství královských nápisů -
sumersko-akkadské

⇒ *tituly* - např. **král veškěrenstva**
(LUGAL KIŠ), **místodržel** (ENSI₂)

boha Enlila

hlava akkadského panovníka
(Ninive, 2. pol. 3. tis. př. n. l.)

KRÁL

tituly a královské nápisy

akkadské období (2334-2154 př. n. l.)

* **Narām-Sîn** (2254-2218 př. n. l.)

⇒ množství nápisů

⇒ zmínky o stavební činnosti

⇒ nazývá se **mocným** (*dannum*),
král čtyř světových stran (LUGAL
kibrātim arba'im)

hlava akkadského panovníka
(Ninive, 2. pol. 3. tis. př. n. l.)

KRÁL

tituly a královské nápisy

II. dynastie z Lagaše (2230-2111 př. n. l.)

- * nápisy psány pouze **sumersky**
- * nápisy ve většině **neobsahují** zmínky o válečných výpravách a bojích
- * prezentují se jako **zbožní vládcové**, kteří budují chrámy či jiné stavby

* **Gudea** (2141-2122 př. n. l.)

- ⇒ dítě zrozené bohyní **Gatmuduou**
- ⇒ **místodržící** (ENSI₂) velkých bohů
- ⇒ typický příklad sebereprezentace jihomezopotamského panovníka jako **zbožného stavitele chrámů**
- vzor pro krále **Babylónie**

Gudea
(2. pol. 3. tis. př. n. l.)

KRÁL

tituly a královské nápisy

III. dynastie z Uru (2112-2004 př. n. l.)

- * obsahují zmínky o válečných taženích
- * důraz přesto kladen na stavební aktivity a činnost spojenou s kultem
- * označují se za krále (**LUGAL**)

* **Ur-Nammu** (2112-2095 př. n. l.)

⇒ **král Sumeru a Akkadu**

* **Šulgi** (2094-2047 př. n. l.)

⇒ velké množství nápisů psaných v sumerštině

⇒ **král Sumeru a Akkadu, král čtyř stran světa**

KRÁL

tituly a královské nápisy

2. a 1. tis. př. n. l.

* dva odlišné styly prezentace osoby panovníka

a) politické aktivity

b) stavební a kultická činnost

*** Babylónie**

⇒ nejčastějším tématem stavební činnost panovníka a jeho péče o kult

KRÁL

tituly a královské nápisy

2. a 1. tis. př. n. l.

*** Asýrie**

⇒ popis válečných tažení -
královské anály

⇒ stavební nápisy méně

⇒ spojení královských análů s
vyobrazeními

⇒ **staroasyrské období** -

nejprestížnějším titulem krále **iššiak**
Aššur (místodržící boha Aššura)

⇒ **Šamši-Adad I.** (1813-1781 př. n. l.)

- akkadský titul **šarru**, nápisy v
babylónštině

⇒ **středo- a novoasyrští panovníci** -
velký král, mocný král, král čtyř
světových stran

Aššurnasirpal
(883-859 př. n. l.)

KRÁLOVSKÉ DĚTI

následnictví

- * ***korunním princem*** zpravidla nejstarší královský syn
- * zřejmě ***žádná*** závazná pravidla neexistovala
 - ⇒ neshody mezi královskými syny
- * ***konečné slovo*** v otázce nástupnictví ***panovník***
- * mohl své rozhodnutí změnit (**Sinacherib, Asarhaddon**)
- * ***chetitský*** panovník **Telipinu** (kol. 1525 př. n. l.)
 - ⇒ ***královský edikt*** – pokus o zúžení možnost výběru
- * ***новоасырské období***
 - ⇒ ***palác následnictví*** (**bīt ridûti**)
 - ⇒ korunní princ byl zapojen do ***správy státu***, vázán rovněž na ***kultickou sféru***

Šamaš-šuma-ukīn
Asarhaddon
Aššurbanipal
(stéla ze Zincirli (Sam'alu))

KRÁLOVSKÉ DĚTI

ostatní královské děti

- * víme velmi málo
- * synové zastávali nějaký významný úřad
- * princezny provdány, případně dosazeny do vysoké kněžské funkce

Akkadský stát

* **Encheduanna**

- ⇒ dcera **Sargona Akkadského**
- ⇒ dosazena do funkce **velekněžky boha Sîna** ve městě Uru
- ⇒ považována za autorku několika mýtů a hymnů
- ⇒ počátek tradice - panovníci pozdějších významných států v Babylónii dosazovali své dcery do funkce velekněžky

Asýrie

- * dopisy z období vlády **Asarhaddona**
- ⇒ královské děti pod dozorem kněží a dalších učenců

KRÁLOVNA A MATKA KRÁLE

- * mnoho nevíme
- * králové měli *několik žen*
- * sňatek záležitostí *politickou*
- * otázkou zůstávají *vztahy* mezi manželkami a *práva* z těchto vztahů plynoucí pro její *děti*
- * více než jméno víme jen o několika málo královnách – často díky nálezům jejich hrobky

KRÁLOVNA A MATKA KRÁLE

* **Ku-Baba** (také Kug-Bau)

⇒ raně dynastické období

⇒ **Kiš**

⇒ *Sumerský královský seznam* - „V Kiši Ku-Baba, hostinská (?), upevnila základy Kiše, stala se králem. Vládla 100 let.“

KRÁLOVNA A MATKA KRÁLE

* **Pu-abī** (Ur; kol. 2600 př. n. l.)

⇒ Leonard Woolley

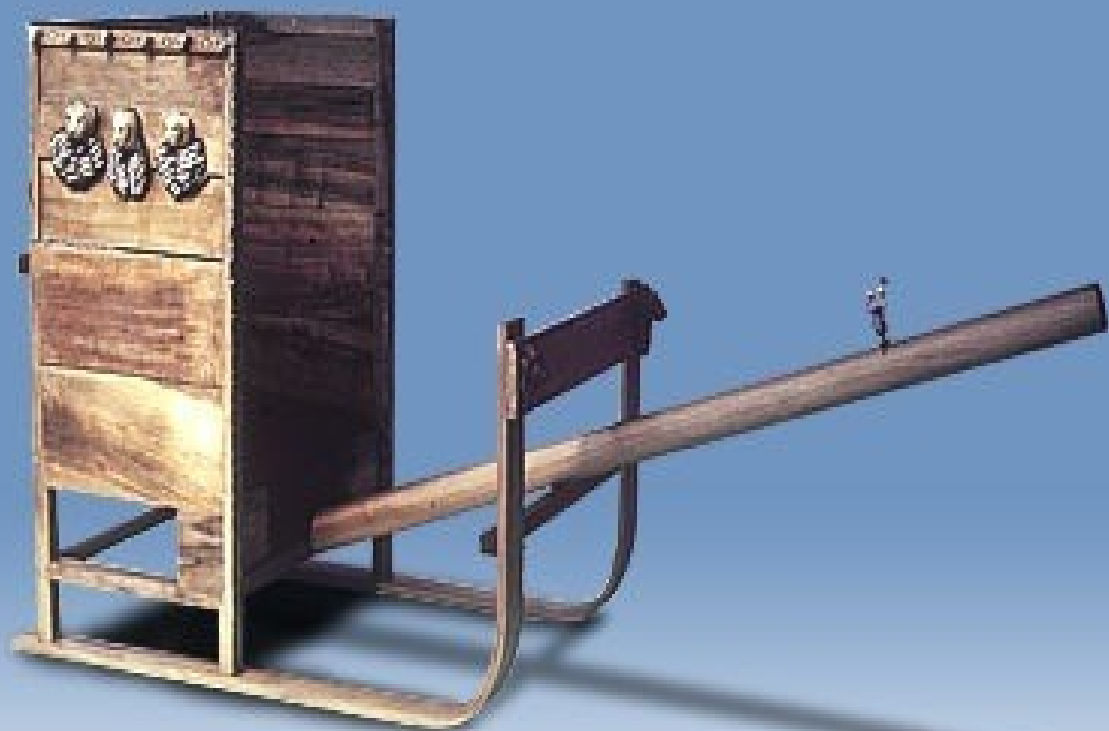
⇒ její hrob s bohatou pohřební výbavou

⇒ spolu s ní pohřbeni i služebníci

Pu-abī
(kol. 2600 př. n. l.)

KRÁLOVNA A MATKA KRÁLE

Pu-abī
(kol. 2600 př. n. l.)

KRÁLOVNA A MATKA KRÁLE

Ur
(kol. 2600 př. n. l.)

A MATKA KRÁLE

Pu-abī
(kol. 2600 př. n. l.)

Katharine Woolley

Max Mallowan, Agatha Christie a Leonard Woolley v Uru roku 1931

KRÁLOVNA A MATKA KRÁLE

* **Puduchepa** (13. stol. př. n. l.)

- ⇒ chetitská královna
- ⇒ kněžka bohyně **Ištar**
- ⇒ žena krále **Chattušila III.** (asi 1280-1250 př. n. l.)
- ⇒ ujala se vedení hospodářství
- ⇒ ovlivňovala činnost královské kanceláře
- ⇒ cílené vyhledávání písemností
- ⇒ samostatná korespondence s egyptským dvorem
- ⇒ pečeť na chetitsko-egyptské mírové smlouvě
- ⇒ vliv i na dvoře syna **Tutchaliji IV.**

Pečeť Chattušila III. a Puduchepy
(kol. 2600 př. n. l.)

KRÁLOVNA A MATKA KRÁLE

* **Sammu-ramāt**
⇒ asyrská královna

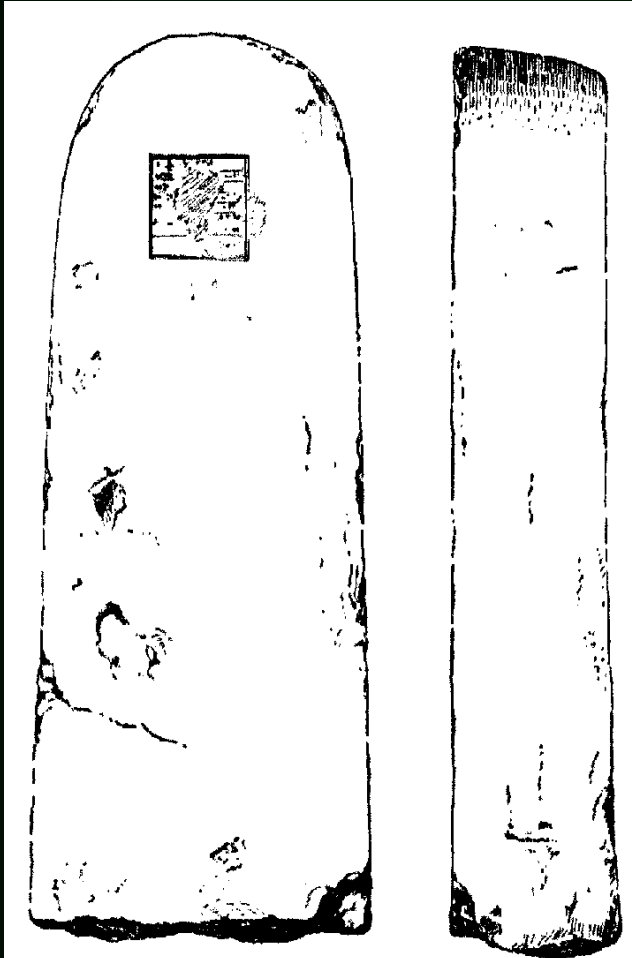
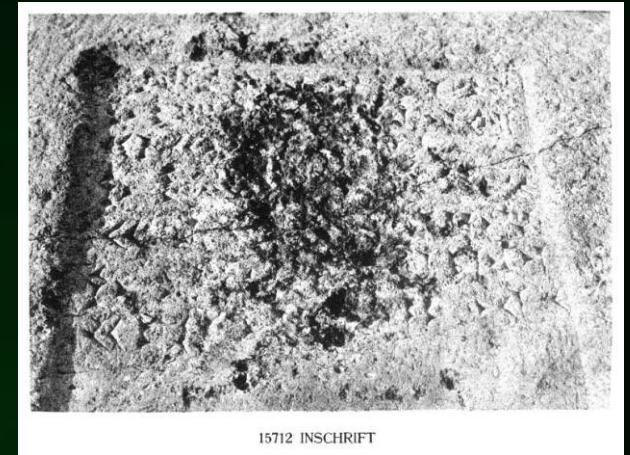

Abb. 11. 5. Stele 15712 der Semiramis.

*„Památník
Sammu-ramāt,
palácové ženy
[Šam]ší-Adada
(V.), krále světa,
krále Asýrie,
matky
Adad-nārārīho
(III.), krále světa,
krále Asýrie,
snachy
Salmanassara
(III.), krále čtyř
světových stran“.*

15712 INSCRIPT

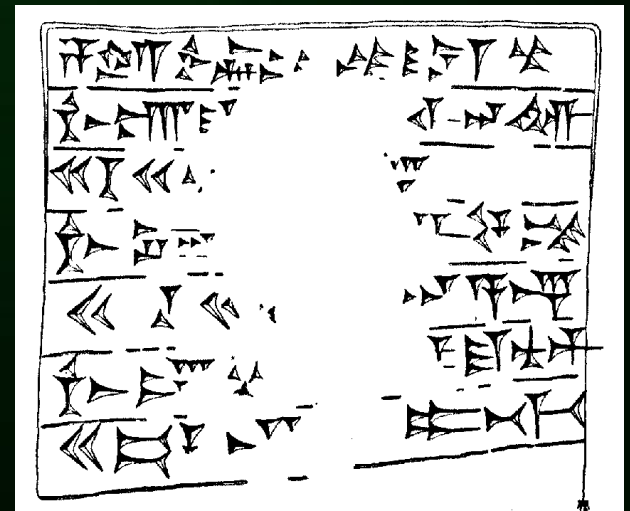
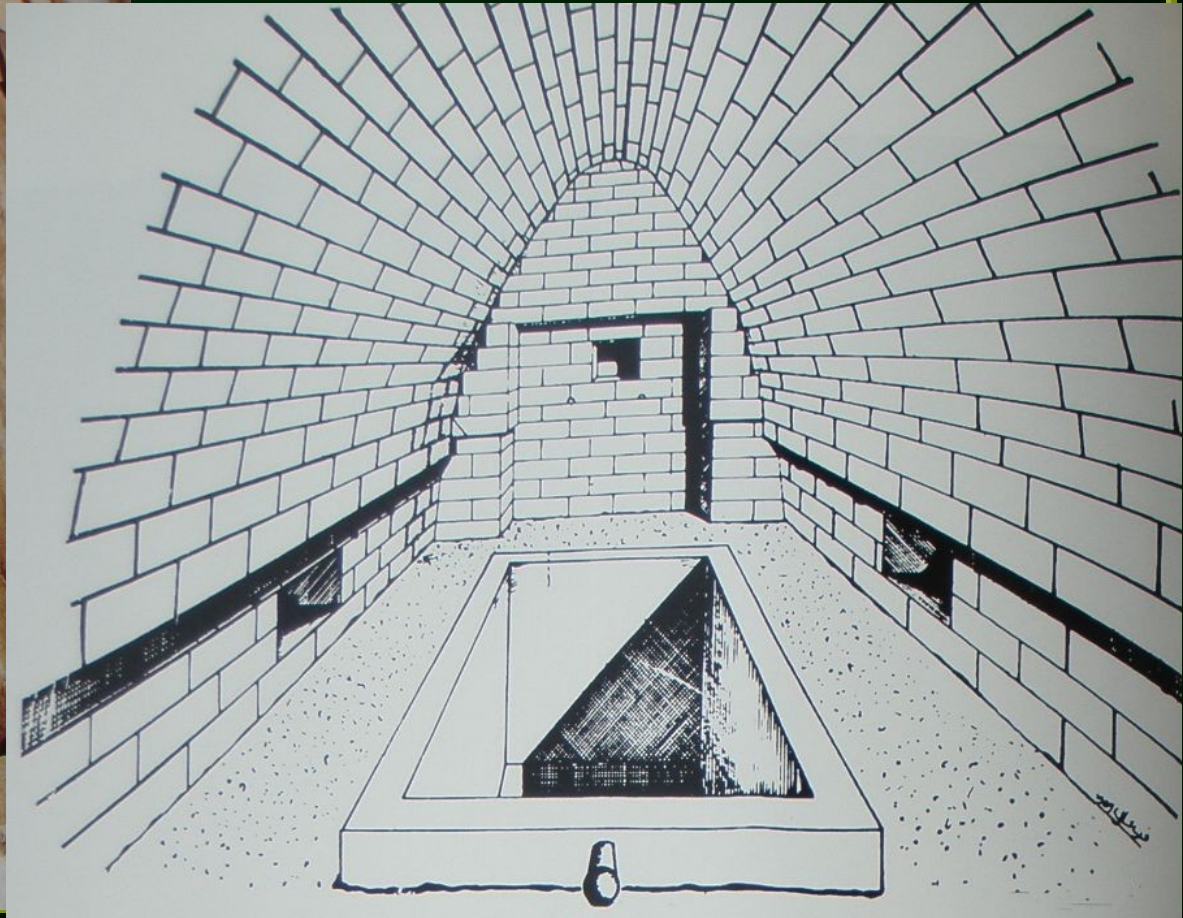

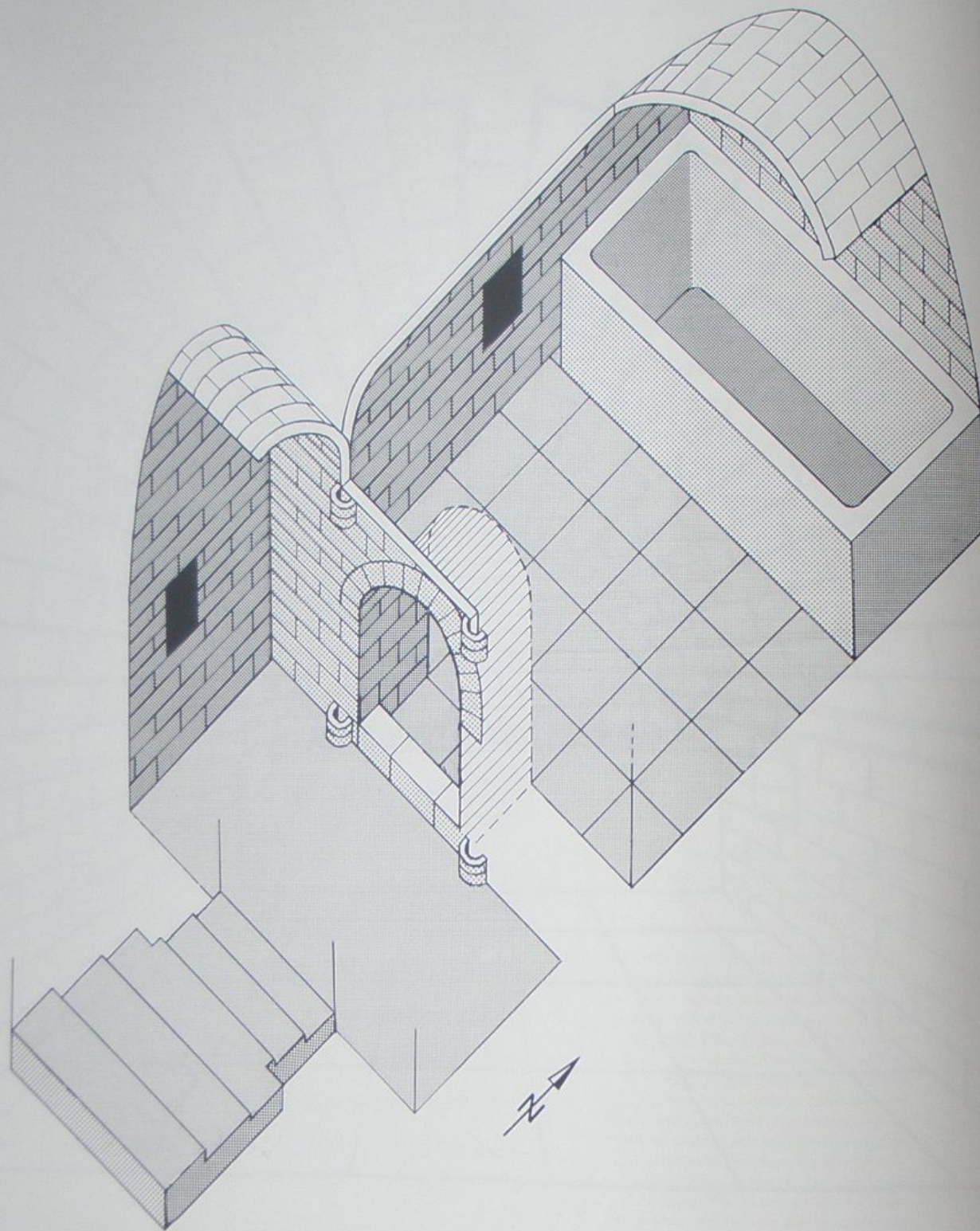
Abb. 12. 5. Stele 15712, Inschrift.

hroby v Kalchu

- ⇒ Iaba
- ⇒ Banītu
- ⇒ Atalia

hroby v Kalchu

- ⇒ **Iaba**
- ⇒ **Banītu**
- ⇒ **Atalia**

KRÁLOVNA A MATKA KRÁLE

další asyrské královny

⇒ Tašmētum-šarrat

⇒ Naqia

⇒ Ešarra-ḥammat

⇒ Libbāli-šarrat

KRÁLOVNA A MATKA KRÁLE

* **Naqīa** (také Zakūtu)

⇒ žena **Sinacheriba** (705-681 př. n. l.)

⇒ matka **Asarhaddona**

AO 20185

* **Libbāli-šarrat**
→ žena Aššurbanipala (668-627 př. n. l.)

KRÁLOVNA A MATKA KRÁLE

* **Adad-guppi**

- ⇒ kněžka měsíčního boha **Sîna v Charránu**
- ⇒ matka posledního vladaře chaldejské dynastie **Nabonida**

KONEC